

Ik ben in Hoogeveen opgegroeid en als historicus gaat het me aan mijn hart dat er zoveel van het oude Hoogeveen verloren is gegaan. Dit is voor mij een drijfveer om dit 3-delige fotoboek te maken. Ik heb bewust weer gekozen voor een fotoboek. Foto's zijn concreet. Het boek is een tijdsdocument dat de recente situatie vastlegt. Hoogeveen kan er over dertig jaar weer heel anders uitzien. Centraal in mijn fotoboek staat dus de vergelijking van de oude met de nieuwe situatie, waarbij ik een actuele foto genomen heb vanuit hetzelfde perspectief als een historische foto. De lezer – die ik zo een spiegel voorhoudt- kan zelf een oordeel vormen over het veranderende stadsbeeld. Ik hoop dat dit fotoboek dan ook een bescheiden bijdrage levert aan het behoud van het materiële erfgoed van Hoogeveen, waarin ook de buitendorpen betrokken worden, zodat ook komende generaties in Hoogeveen hiervan kunnen genieten.

In de inleiding beschrijf ik de hoofdlijnen van de geschiedenis van Hoogeveen. Ik heb hierbij gebruik gemaakt van naar ik meen (betrouwbare) bronnen die ik in een aparte bijlage noem. Vooral veel informatie heb ik gehaald uit mijn eigen omzwervingen in Hoogeveen. Meestal te voet. Wie wandelt ziet meer. Aan de hand van herkenningpunten in historische foto's, vooral oude gevels, kon ik veelal de huidige positie van de monumenten terugvinden. In een aparte bijlage staan de belangrijkste nog bestaande monumenten met GPS coördinaten. Op een eenvoudig kaartje heb ik deze monumenten aangegeven, zodat men aan de hand van de foto's en de coördinaten kan bepalen wat er staat of ooit gestaan heeft.

Ik heb gebruik mogen maken van veel historische foto's, veelal prentbriefkaarten, die staan vermeld op de website van Oud Hoogeveen. De webbeheerder Henk Jonker wil ik hiervoor hartelijk bedanken evenals de mensen die foto's voor deze website hebben aangeleverd. Met name de familie F. van Zwol uit Hoogeveen wil ik bedanken voor het mogen gebruiken van historische foto's van Hoogeveen uit hun 'zwarte boekje'. Deze foto's zijn voorzover ik weet niet eerder gepubliceerd. Ik wilde bij voorkeur geen geld besteden aan de aanschaf van foto's bij instellingen, uitgezonderd enkele luchtfoto's in hoge resolutie; het copyright van deze foto's berust volgens opgave bij Aviodrome.

Ik heb reeds twee fotoboeken over de monumenten in Hoogeveen gepubliceerd, namelijk: *Hoogeveen. Het Historisch Stadscentrum. Toen en Nu. In Beeld* (Hoogeveen, 2014) en *Hoogeveen. De Centrumrand. Toen en Nu. In Beeld* (Hoogeveen, 2015). In mijn vorige fotoboeken over Hoogeveen staan andere foto's; deze foto's en bijbehorende info vindt u grotendeels niet terug in mijn nieuwe fotoboek. Wel heb ik andere foto's, veelal vanuit een ander perspectief, gepubliceerd van monumenten die in beide voorafgaande fotoboeken ook ter sprake zijn gekomen. Ook heb ik in enkel gevallen dezelfde historische foto opnieuw gepubliceerd, met name toen bleek dat ik in een van mijn vorige boeken per abuis een actuele foto niet exact vanuit hetzelfde perspectief als een oude foto had gemaakt. Vooral als de omgeving ingrijpend is veranderd is een vergissing snel gemaakt. De drie boeken vullen elkaar dus aan. In tegenstelling tot mijn vorige fotoboeken besteed ik in '*Verdwenen Hoogeveen*' de nodige aandacht aan de buitendorpen van Hoogeveen.

Om de leegte voelbaar te maken die verdwenen straatbeelden achterlaten, heb ik er opnieuw voor gekozen om actuele foto's te maken vanuit hetzelfde perspectief als een historische foto. Dit vormt dan ook de kern van de reeks fotoboeken. Soms kon ik geen actuele foto maken vanuit hetzelfde perspectief omdat de oude gebouwen waren verdwenen en de omgeving dusdanig was gewijzigd dat ik geen of onvoldoende

INLEIDING

TOT 1800

Van oorsprong is Hoogeveen, zoals de naam al aangeeft, een hoogveengebied. Een uitgestrekt, drassig gebied dat alleen via enkele zandruggen bereikbaar was. In de prehistorie leefden er jagers en voedselverzamelaars. In de Middeleeuwen was er enige bewoning. Ondanks het geringe bevolkingsaantal werd ook Drenthe getroffen door grensoverschrijdende rampen. Zo had bijvoorbeeld het huidige Pesse in de 16^e eeuw een noodkerkhof voor pestslachtoffers. Begin 17^e eeuw maakte Hoogeveen deel uit van het uitgestrekte, drassige en ontoegankelijke veengebied van Drenthe en Overijssel. Van permanente bewoning was geen sprake. Het platteland en de kleine nederzettingen in Drenthe leden zwaar onder de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648). Zowel de Staatse troepen als de Spaanse troepen plunderden en moordden op het platteland. Velen zochten hun toevlucht in de moerassen. Drenthe had geen duur leger om haar inwoners te beschermen. Drenthe had ook geen stem in de Staten-Generaal en werd bestuurd door een college van Drost en Gedeputeerden aangesteld door de Staten-Generaal. In feite was Drenthe een wingewest dat gebukt ging onder de belastingen en heffingen van de gewesten, vooral Holland, die wel een stem in het landsbestuur hadden. De oorlogslasten drukten zwaar op het arme Drenthe en de landbouw en nijverheid leden erg onder de oorlog. De Noordelijke en Zuidelijke Nederlanden dreven geleidelijk de Spaanse overheersers verder terug, waardoor er meer ruimte voor handel ontstond.

De Hollandse kooplieden waren erg geïnteresseerd in de grote veengebieden in Noordoost Nederland, dat al snel het ‘turfhok’ voor de verwarming van de snel groeiende steden in het Westen werd. Hout als brandstof raakte op. Reeds in de Middeleeuwen waren de meeste bossen al met de grond gelijk gemaakt, mede door de woning- en scheepsbouw. Op de Landsdag van 20 februari 1626 verleende de Ridderschap en Eigenerfden van Drenthe octrooi aan Jonkheer Roelof van Echten tot Echten (1592-1643) (hierna: Roelof) om veengrond dat lag onder Zuijdtwolde (nu: Zuidwolde) te ontginnen. Het contract tussen hen werd getekend in de havezate Huis te Echten. Blijkbaar hadden de heren toen nog vertrouwen in hem, want in 1639 werd Roelof Drost van Drenthe. Als Drost verkreeg hij de hoogste bestuurlijke en rechterlijke macht in Drenthe. Tevens verkreeg hij de heerlijke rechten waaronder tolrecht, jachtrecht en tiendrecht en hoefde hij zelf geen belasting te betalen. Het hoogtepunt van zijn carrière. Het was dus een belangrijk man, maar in de mythevorming wordt zijn belang overschat. Zo wordt vaak vermeld dat hij de grondlegger was van Hoogeveen in 1626. Dat is niet juist. In de eerste plaats kon hij de ontginning van de Echtener Venen (Hooge Veen) (nu: Hoogeveen) niet volledig zelf financieren; hij had geld van de heren uit Holland nodig. Roelof wist bovendien zijn belofte niet na te komen om een kanaalstelsel in Hoogeveen vlot van de grond te krijgen. Van enige bebouwing was in Hoogeveen geen sprake tot omstreeks 1631/1632. De grote investeerders waren hier niet blij mee. Een goedwerkend systeem van kanalen en sloten was immers noodzakelijk om het veen “aan snee” te krijgen; het zompige hoogveen moest eerst ontwaterd worden via een systeem van greppels en sloten. Pas als het gebied ontwaterd was konden de kanaalgravers komen. De kanalen waren nodig om het turf te transporteren naar plaatsen als Meppel en Zwartsluis. In de turfindustrie zou de basis voor het pioniersdorp Hoogeveen liggen.

Ook moesten er via kanalen producten naar Hoogeveen vervoerd worden die Hoogeveen niet zelf produceerde. Geen kanaal betekende geen turfhandel, geen scheepvaart, geen ingezetenen, geen huizen en geen belastinginkomsten voor de Republiek der Verenigde Nederlanden (1588-1795) (hierna: Republiek). Roelof werd bovendien beticht van fraude door zijn mede-investeerders en de Hollandsche Compagnie – een afsplitsing van de Compagnie van 5000 Morgen- die hem prompt verbood per koets over de Hollandsche Brug (over de huidige Hoofdstraat) te rijden. Roelof zal dat ongetwijfeld als een grote vernedering hebben ervaren. Zijn naam was bezoedeld. Roelof bleef wel tot zijn dood in 1643 Drost van Drenthe.

De Hervormde Kerk (Zuidwolderweg) is in 1935 gebouwd naar een ontwerp van J. Boelens. In 1980 is het gebouw flink gerenoveerd. Tot 1998 viel het gebouw onder de Gemeente Ruinen. Gemeente De Wolden heeft het gebouw in 2014 overgedragen aan de Stichting Dorpshuis D' Olde Karke

Stichting Dorpshuis
D' Olde Karke
(Zuidwolderweg 8, Echten).

Echten is een esdorp met enkele rijksmonumentale Saksische boerderijen.

Boerderij met achterbaander, hooischuur en schaapskooi met ankerjaartal 1730 (Koekangerweg 1, Echten).

Weide met op de achtergrond boerderij met achterbaander, schaapskooi, hooiberging en turfhok (Koekangerweg 2, Echten).

Gereconstrueerde plaggenhut op de kruising Koekangerweg/Ruinerweg.

In 1981 bestond het dorp Echten 800 jaar. Ter ere daarvan hebben vrijwilligers toentertijd deze plaggenhut gebouwd, wat inmiddels is uitgegroeid tot een toeristisch object. De plaggenhut geeft een indruk van hoe de mensen woonden: een klein hutje, een bedstee en vee in het achterste gedeelte, meestal een koe en een geit. Een eeuw geleden leefden nog mensen in dergelijke hutten onder armoedige omstandigheden.

Echten heeft de status van beschermd dorpsgezicht. Al lopend langs de boerderijen (Koekangerweg) kan ik mij dat heel goed voorstellen.

Protestants Christelijke Basisschool 'Het Mozaïek' (Zuideropgaande 150, Hollandscheveld).

Op de achtergrond de korenmolen aan Het Hoekje (1939).

Herinneringen aan mijn schooltijd (1937).

Vrouw met klompen schept met een emmer water uit de sloot.

Rechtuit, Hollandscheveld.

Wolter Kroezen (1840-1914) en Geertje Zwiep (1843-1940) (circa 1910). Ze trouwden met elkaar op 25 februari 1865 in Hoogeveen. Met dank aan Hilda Booij- de Jonge voor de informatie.

Openb. school, Nieuwlande